

ישראל ונאט"ו

התועלות והמכשלות

זכי שלום

מבוא

ב-23-24 בפברואר ביקר בארץ מזכיר נאט"ו, יאפ דה-הוף סחפר. זה היה ביקור רשמי ראשון של מזכיר נאט"ו בארץ. הביקור נועד לקדם את שיתוף הפעולה האסטרטגי בין נאט"ו לישראל. זאת, במסגרת מימוש החלטת כינוס הפסגה של נאט"ו באיסטנבול משנה שעברה (28-29 ביוני 2004) להעמיק את שיתוף הפעולה האסטרטגי בין ברית נאט"ו לבין מדינות ים תיכוניות מסוימות, ובכללן ישראל. הנושאים שהוזכרו בהקשר זה הם: פעילות נגד טרור; פעילות נגד נשק להשמדת המונים; הבטחת גבולות; היערכות לאסונות המוניים ומקרי חירום; השתתפות בתמרונים נאט"ו; היוועצות בהקשר לרפורמות בתחום הביטחון, לרבות יחסים בין דרג מדיני לצבאי, ומניעת הברחות נשק וסמים.¹

בהקשר של ישראל היו להודעת הסיכום באיסטנבול השלכות קונקרטיות על רקע כוונת הברית להעמיק את הקשר עם כל אחת ממדינות המזרח התיכון על-פי הנסיבות והצרכים. נציגים רשמיים של ישראל, ובהם שר החוץ סילבן שלום, והרמטכ"ל משה יעלון, הוזמנו להשתתף בכינוסים של ברית נאט"ו; ישראל קיבלה בפעם הראשונה הזמנה רשמית להשתתפות כוחות צבא שלה בתמרונים מולטילאטרליים של ברית

נאט"ו; השגריר עודד ערן הגיש למפקדת נאט"ו "הצעה לפיתוח יחסי ישראל-נאט"ו". במסמך זה מבקשת ישראל להעלות את רמת הדו-שיח ושיתוף הפעולה שלה עם נאט"ו בשני נתיבים: דו צדדי ואזורי.² כמו כן הוזמנה ישראל להשתתף בפעילות ביטחון שוטף כנגד איומי טרור שעושה נאט"ו בים התיכון.³

אירועים אלה מצביעים על עניין גדל והולך של ברית נאט"ו בשיתוף פעולה נרחב מבעבר עם ישראל. שינוי היחס של ברית נאט"ו כלפי ישראל מבטא מהפך המתחולל בשנים האחרונות באופייה של הברית הצפון אטלנטית, בתפיסתה את האיומים הניצבים בפניה, ואת המדינות האמורות להיות חברות במסגרתה. ארגון נאט"ו הוקם כדי להתמודד עם האיום שהציבה ברית-המועצות, מנהיגת העולם הקומוניסטי. אולם עם התמוטטותה חל פיחות משמעותי באופיו של איום זה. בעקבות אירועי ה-11 בספטמבר 2001 השתנתה מהותית תפיסת הארגון את אופי האיומים הניצבים לפניו. בטווח הזמן הנראה לעין, האיום המרכזי על "העולם החופשי", שעליו אמורה ברית נאט"ו להגן, בא מהאסלאם הרדיקאלי, שמקורות הכוח המרכזיים שלו נמצאים בעיקר במזרח התיכון. פעילותה הגרעינית של איראן הוסיפה נדבך קונקרטי יותר

לתחושת האיום שבפניו ניצבת הברית.⁴ כדי לנטרל, או לפחות לצמצם איום חמור זה, הולכת ומתגבשת בקרב מדינות ברית נאט"ו ההערכה כי חשוב להדק את שיתוף הפעולה הביטחוני עם ישראל ועם מדינות מזרח-תיכוניות אחרות החוששות גם הן מהתחזקות האסלאם הרדיקאלי, ולמסד אותו באורח הדוק מבעבר. אך טבעי הדבר שהיא תהיה משולבת בפעילות של ברית נאט"ו העומדת אף היא מול אותו האיום. עד כה לא הוצע לישראל להצטרף כחברה מלאה לברית נאט"ו. נראה כי חברות הברית חוששות מפני מיסוד היחסים עם ישראל כל עוד נמשכת הלחימה בין ישראל והפלסטינים, ובטרם נראה אופק של הסדר מדיני בין שני הצדדים. ואולם, התפתחויות הנראות כמעודדות שחלו לאחרונה במזרח התיכון האיצו את עניינה של ברית נאט"ו להגביר את שיתוף הפעולה האסטרטגי עם ישראל. בין אלה יש למנות את: נחישותה של ישראל לממש את יוזמת ההתנתקות מרצועת עזה; התבססות משטרו של אבו מאזן ברשות הפלסטינאית; ההכרה הגדלה והולכת של ההנהגה הפלסטינאית בדבר הצורך למנוע פעילות טרור נגד ישראל; וועידת שארם-א-שייח, והידוק היחסים בין ישראל ומצרים.

על רקע זה, יש לברית נאט"ו עניין ליצור

מערכת של יחסי עבודה קרובים עם ישראל, שאינה טומנת בחובה מחויבויות פורמליות מרחיקות לכת. גישה זו מאפשרת למדינות נאט"ו להשקיף מקרוב על התפתחות התהליך המדיני בין ישראל לבין הפלסטינים, ולשדרג על-פי לוח זמנים נוח להם, ולישראל, את מערכת היחסים עמה כאשר בקצה התהליך קיימת האופציה של השתלבות פורמלית של ישראל בברית. אם לא ייפתח אופק מדיני יהיה אפשר לצמצם, ואפילו להפסיק לחלוטין, את שיתוף הפעולה, באמצעות הליכים "אדמיניסטרטיביים" פשוטים יחסית.⁵

על רקע ההתפתחויות האחרונות ביחסי ישראל עם נאט"ו, בוחן מאמר זה את השיקולים השונים שישראל חייבת להביא בחשבון בבואה להחליט על אופיים של יחסיה העתידיים עם הברית. המאמר מציג את השיקולים השונים בשתי נקודות שונות על פני ציר הזמן: האחת – היתרונות שטומן בחובו שיתוף הפעולה הנדון **בימים אלה**; השנייה – מכשוליה של הצטרפות פורמלית לברית נאט"ו, אם וכאשר זו תוצע לישראל **בעתיד**. בסיכום מוצגות ההבנות שעל ישראל לדרוש מנאט"ו לקבלם בטרם תצטרף לברית.

העמקת שיתוף הפעולה של ישראל ונאט"ו

מנקודת ראותה של מדינת ישראל, הידוק שיתוף הפעולה הביטחוני עם ברית נאט"ו טומן בחובו יתרונות חשובים בארבעה מישורים: המדיני, האסטרטגי-ביטחוני, הצבאי-טכנולוגי, והכלכלי.

במישור המדיני, הידוק שיתוף הפעולה הביטחוני עם מדינות נאט"ו יחזק במידה ניכרת את מעמדה המדיני של ישראל.

לרשות הפלסטינית ולמדינות ערביות אחרות, ובכללן מצרים, יובהר כי המערכת הבינלאומית ככלל אינה יוצרת קשר הכרחי בין הסכמה מדינית רחבה לבין שיתוף פעולה הדוק עם מדינת ישראל. רוב מדינות ברית נאט"ו אינן מסכימות עם ישראל בשאלת הסדר הקבע עם הפלסטינים, פעילותה בשטחים ומדיניותה הביטחונית. ואולם עובדה זו אינה מפריעה להן למסד שיתוף פעולה רחב עם ישראל במישור הביטחוני, המדיני והכלכלי. משמעות הדבר היא אי מתן לגיטימציה לדרכי פעולה שהיו מקובלות, ואולי עדיין תקפות אצל הפלסטינים ומדינות ערביות אחרות, כגון: פעילות לבידודה המדיני של ישראל וחרם כלכלי עליה.

הידוק שיתוף הפעולה עם מדינות נאט"ו יחזק את כושר המיקוח של ישראל במגעים עם הממשל האמריקני וודאי גם עם מדינות האיחוד האירופי, שרובן חברות גם בנאט"ו. עד כה פועלת ישראל תחת הדימוי של מדינה מבודדת למדי במערכת הבינלאומית, שבעלת-בריתה היחידה היא ארצות-הברית. כאשר שיתוף הפעולה עם מדינות נאט"ו יגבר, יתברר, שישראל אינה מבססת עוד את ביטחונה רק על הקשר עם ארצות-הברית.

במישור האסטרטגי-**הביטחוני**, שיתוף הפעולה עם מדינות נאט"ו יעצים את יכולת ההרתעה של ישראל מול אויבים פוטנציאליים המאיימים עליה, ובעיקר איראן וסוריה. מדינות אויבות, העוקבות אחר שיתוף הפעולה ההולך ומתהדק בין נאט"ו לבין ישראל יצטרכו לפחות להביא בחשבון את האפשרות שישראל לא תעמוד בודדה לחלוטין במקרה של עימות צבאי עמן, גם אם הדבר אינו מתחייב על-פי

ה"פרוטוקול". ככל שיתחזק הדימוי של ישראל כמדינה הנאבקת באויביה המנסים לפגוע בה ללא סיבה מוצדקת, כן תגבר הסבירות של סיוע מצד נאט"ו לישראל. יתר על כן, איראן וסוריה יצטרכו לקחת בחשבון את האפשרות ששיתוף הפעולה הגדל והולך של ישראל עם מדינות נאט"ו יעצים את קשריה של ישראל עם תורכיה, החברה אף היא בברית נאט"ו. כתוצאה מכך, תיתכן הרחבת אופציות הפעולה של ישראל נגדן, אם וכאשר היא תראה צורך בכך.

חשוב להדגיש כי הידוק שיתוף הפעולה המעשי עם מדינות נאט"ו אינו כובל את ידיה של ישראל יתר על המידה. כל עוד ישראל אינה חברה פורמלית בברית, היא תוכל לנקוט יוזמה צבאית חד-צדדית אם תחוש עצמה מאוימת או שאינטרסים חיוניים שלה יעמדו בסכנה, מבלי שתזכה בהכרח לתגובה נזעמת של מדינות הברית על "הפרת אמון". כך יהיה, למשל, אם תחליט ישראל לתקוף את מתקניה הגרעיניים של איראן, או אם תראה לנכון ליזום פעולה צבאית נגד סוריה או נגד הרשות הפלסטינית.

במישור **הצבאי-הטכנולוגי** שיתוף הפעולה עם מדינות נאט"ו עשוי לחשוף את ישראל לטכנולוגיות מתקדמות ולדרכי פעולה צבאיות שיסייעו לה להתמודד טוב יותר עם איומים עתידיים שיוצבו בפניה הן במישור של עימות מלחמתי והן במישור 'הביטחון השוטף'. תמרונים משותפים עם מדינות נאט"ו ישפרו את הידע ואת הניסיון של צה"ל בהפעלת כוחות בהיקף רחב, ביבשה באוויר ובים. בה בעת, בתחום הלוחמה בטרור ישראל עשויה להיחשף למקורות מידע ולדרכי פעולה שעד כה היו חסומים בפניה.

במישור **הכלכלי**, הידוק שיתוף הפעולה

עם מדינות נאט"ו יקנה לישראל מעמד מיוחד בכל הנוגע לעסקאות נשק – ייצוא וייבוא. אמנם גם כיום נמצאת ישראל במעמד בכיר המוגדר כבעלת-ברית מרכזית של ארצות-הברית, שאינה חברה בנאט"ו (Major non-NATO Ally).⁴ ואולם אפשר להניח, שהידוק שיתוף הפעולה יחשוף לפני מדינות נאט"ו את היכולות המיוחדות של ישראל במישור הטכנולוגי-הצבאי, לרבות דרכי לחימה בטרור. התוצאה עשויה להיות הרחבת השווקים לייצוא מערכות נשק ולחימה של ישראל.

בסיכומי של דבר, אפשר לקבוע כי המשך ואפילו הידוק שיתוף הפעולה הביטחוני עם מדינות נאט"ו משרת את האינטרסים המדיניים-הביטחוניים של מדינת ישראל. הוא טומן בחובו יתרונות רבים וקשה למצוא בו, בפני עצמו, צדדים שליליים. השאלה המרכזית החייבת לעמוד לדיון נוכח הידוק שיתוף הפעולה עם ברית נאט"ו היא "התוצר הסופי" הנמצא בקצה הדרך, דהיינו האפשרות שתועלה בפני ישראל הצעה להשתלבות מלאה ופורמלית בברית נאט"ו. על ישראל להביא בחשבון את האפשרות שהידוק שיתוף הפעולה המעשי עם מדינות נאט"ו יעטוף אותה במעין "יערת דבש" סמיכה למדי וייצור סביבה מארג סבוך של תלות (dependencies), שאמנם לא ישלול ממנה לחלוטין את האפשרות אך יקשה עליה, לסרב להצעה להשתלב כחברה מלאה בברית נאט"ו.

הצטרפות ישראל לנאט"ו – אופציה בעייתית

אם וכאשר תיראה באופק האפשרות להסדר מדיניי ישראל-פלסטיני, ולו מוגבל, תועלה, כך יש להניח, הסוגיה של הצטרפות מלאה

ופורמלית של ישראל לברית נאט"ו. אין ספק שהשתלבות בברית תעניק לישראל את מכלול היתרונות הגלומים בשיתוף פעולה אלא שאלה יועצמו מתוקף המיסוד הפורמאלי של יחסי ברית עם ארגון אסטרטגי רב-עוצמה, על כל המשתמע מכך. יתר על כן, השתלבות של מדינות ערביות נוספות במסגרת הברית, העשויה להתלוות לזו של ישראל, עשויה לחזק במידה את מרקם שיתוף הפעולה ביחסי ישראל והעולם הערבי, בכיוון של הסדרי שלום.

מן הראוי להדגיש כי סוגיית ההשתלבות הפורמלית של ישראל בברית נאט"ו – כאשר

על ישראל להביא בחשבון את האפשרות שהידוק שיתוף הפעולה המעשי עם מדינות נאט"ו יעטוף אותה במעין "יערת דבש" וייצור סביבה מארג סבוך של תלות שיקשה עליה לסרב להצעה להשתלב כחברה מלאה בברית נאט"ו

זו תעמוד על הפרק – מחייבת מערכת שיקולים שונה ורחבה בהרבה מזו הנוגעת לשיתוף פעולה כמו זה הנדון בימים אלה בין ישראל למדינות ברית נאט"ו. יש במערכת שיקולים זו כדי להציב סימני שאלה כבדים על כדאיותו של מהלך כזה.

הטענה שהשתלבות בברית תעצים את יכולת ההרתעה של ישראל נכונה במידה מוגבלת בלבד, אם בכלל:

(1) סדר הכוחות המצוי בידי מדינת ישראל מעניק לה עוצמה ניכרת, המאפשרת לה ליצור ממד אמין של הרתעה אל מול האיומים הפוטנציאליים לעימות צבאי.

(2) לישראל יש מערכת הדוקה של קשרים בילטרליים עם ארצות-הברית, המעמידים אותה למעשה במעמד של בעלת-ברית בלתי-פורמלית. כל הממשלים בארצות-הברית, מאז קום המדינה, הצהירו על מחויבות עמוקה למדינת ישראל, לשמירת ריבונותה ושלמותה הטריטוריאלית.

(3) לישראל יש אופציה גרעינית, דהיינו היא נהנית ממצב שבו המערכת הבינלאומית כולה, ומדינות האזור, רואות בה מדינה בעלת יכולת גרעינית בלי שהיא עצמה נזקקת להתייחס לשאלה אם אכן יש בידה יכולת כזאת אם לאו.

(4) שיתוף הפעולה המעשי עם מדינות נאט"ו מתהדק ומתרחב ותורם להעצמת יכולת ההרתעה של ישראל.

לפיכך השאלה החייבת להישאל היא: האם השתלבות רשמית של ישראל בנאט"ו תעצים את כוח ההרתעה שלה מעבר לזה המצוי בידה ממילא בתוקף הנכסים האסטרטגיים שפורטו לעיל. נראה כי התרומה של השתלבות בברית נאט"ו לחיזוק יכולת ההרתעה של ישראל, אם יכולת כזו קיימת בכלל, היא שולית. זאת ועוד, האיום העיקרי העומד כיום ובעתיד הנראה לעין לפני מדינת ישראל אינו איום של מלחמה כוללת בכוחות סדירים, שבהקשר אליו בעיקר יש משמעות ל"תוספת העוצמה" של ברית נאט"ו. סבירות התממשותו של איום כזה הולכת ופוחתת בשנים האחרונות. האיום העכשווי, ובעתיד הנראה לעין, על ישראל הוא הלוחמה בעצימות נמוכה. איום נוסף הוא שימוש בנשק להשמדה המונית. ישראל נדרשת אפוא למצוא יכולת הרתעה נגד סוגים אלה של איום כאשר היא חייבת להגביל את השימוש במלוא

היכולות הקיימות בידה, בין השאר בגלל היעדר לגיטימציה פנימית וחיצונית לשימוש ב"מלוא היכולת". לפיכך, תוספת יכולת האמורה להתקבל בעקבות ההשתלבות בברית נאט"ו, ספק אם יש לה משמעות כלשהי באשר לחיזוק כושר ההרתעה של מדינת ישראל. בד בבד קשה להניח שההשתלבות בברית נאט"ו תעצים את הלגיטימציה של ישראל להשתמש במלוא הכוח המצוי כיום ברשותה. נהפוך הוא, סביר מאוד להניח שנטיות חברות הברית תהיה לתבוע מישראל לצמצם עוד את היקף פעילותה הצבאית ולהימנע מצעדים הכרוכים בפגיעה ב"זכויות הפרט".

גם אם נניח שעומות צבאי ישראל-ערבי הוא בגדר אפשרות קיימת בטווח הנראה לעין, וכדאי לה למדינת ישראל להישען על ערבות של ברית נאט"ו, עדיין קיימת ועומדת הסוגיה של אמינות המחויבות של מדינות הברית לחוש לעזרתה של ישראל ברגעי מבחן. ההיסטוריה של מדינת ישראל, יודעת מקרים לא מעטים שבהם המערכת הבינלאומית, ובכללה הממשל האמריקני, העדיפו להתעלם מהתחייבויות, גם במקרים של הבנות והסכמים חתומים. שיקולים ואינטרסים שונים עלולים בשעת מבחן להביא את מדינות הברית למסקנה כי רצוי להן להימנע ממתן סיוע ממשי לישראל כדי למזער את הנזקים הכרוכים במימוש המחויבות שלהן כלפיה.

אמנת ברית נאט"ו, כמו הסכמים בינלאומיים רבים, מספקת למדינות החברות שלל רב של טיעונים משפטיים ופורמאליים העשויים לאפשר להן להתחמק באופן "אלגנטי" ממימוש מחויבות שלהן. למשל, המונחים "התקפה מזוינת", "הגנה עצמית", "כפי שיראו לנכון", המופיעים

בסעיף 5 של אמנת הברית – הוא הסעיף המגדיר את מהותה של ה"ערבות ההדדית" – הם מונחים הניתנים לפירושים מגוונים ועשויים לשמש טיעונים סבירים להצדקת התחמקות ממימוש הערבות לסייע במקרה של התקפה.

אפשרות אחרת שחייבים להביא בחשבון היא שמדינות הברית ירצו לפעול כמתחייב מן הברית ולסייע לישראל במקרה של התקפה עליה, אך לא יוכלו לממש זאת בגלל נסיבות אובייקטיביות ממשיות. כך, למשל, יקרה אם מדינות הברית יהיו טרודות באותו פרק זמן במוקד סכסוך אחר, שיחייב

**יש להביא בחשבון
שהשתלבותה של ישראל
בברית נאט"ו תוביל
להגברת הלחץ עליה
להסתלק מן האופציה
הגרעינית המצויה
כיום ברשותה**

אותן להקצות בעבורו את מרב המשאבים. אפשרות אחרת היא, שתגבש התנגדות פנימית קשה למעורבות צבאית לטובת ישראל ויהיה צורך לגבש הסכמות לאומיות רחבות למהלך כזה. תהליכים כאלה נמשכים זמן רב וכרוכים במשא ומתן מתמשך בין גורמים יריבים.

מנקודת ראותה של מדינת ישראל, גורם הזמן עשוי להיות קריטי, וסיוע שלא יינתן מיד עלול להיות לא רלוונטי. הממשל האמריקני, האמור להציב את המרכיב העיקרי להגנה על ישראל, כבר הוכיח את נכונותו להגן על ישראל בשעה שהיא עמדה

בסכנה חמורה במלחמת יום הכיפורים, וזאת גם בלי שהיה מחויב לכך פורמלית במסגרת ברית הגנה עם ישראל. ספק אם "התוספת השולית" של חברות בברית יש בה תרומה משמעותית נוספת לביטחונה של ישראל. לפיכך, ייתכן מאוד שלמדינת ישראל יהיה כדאי לבחון העמקת קשריה האסטרטגיים עם ארצות-הברית בכיוון של יחסי ברית בילטרליים על פני התקשרות עם ברית נאט"ו.

שיקול אחר החייב להנחות את ישראל הוא הסיכון שהשתלבות בברית תצר עד מאוד את חופש הפעולה הביטחוני-הצבאי שלה בשעת משבר עם מי ממדינות העולם הערבי והאסלאמי. אמנת נאט"ו אינה שוללת באופן פורמאלי פעולה חד-צדדית של אחת המדינות החברות בברית להגנה על אינטרסים חיוניים לה; ועם זאת, אין ספק שיש ציפייה לפחות של המדינות הבכירות, שמדינת ישראל, המצפה להגנה של מעצמות עליה במקרה שתותקף, תיוועץ בהן, או לפחות תיידע אותן בטרם תנקוט פעולה, העלולה לסבך אותה בעימות מלחמתי כולל, נגד מדינה אחרת.

נסיבות אלה עלולות להעמיד את ישראל בדילמה קשה: אם תבחר להיוועץ במדינות הברית בטרם תנקוט יוזמה צבאית, היא צריכה לצפות לגילויי התנגדות לפעולתה מצד מרביתן, אם לא כולן. אם תפעל למרות זאת, היא תיחשב למי שאינה מתחשבת בדעת חברות הברית. אם תפעל ללא התייעצות מוקדמת עם מדינות הברית, היא תסתכן בתגובות נרגזות של חברות הברית על שהיא מעמידה אותן בפני "עובדה מוגמרת" בניגוד לאווירה החייבת לשרור בין מדינות הברית.

בנוסף, יש להביא בחשבון שהשתלבותה

התוצאה הכוללת עלולה להיות גימוד מעמדה של ארצות-הברית ומשקלה בסכסוך הישראלי-ערבי. התפתחות כזאת מנוגדת לאינטרסים של מדינת ישראל.⁸

סיכום ומסקנות

בזמן האחרון ניכרת מגמה בולטת של ברית נאט"ו לשדרג את מערכת יחסיה עם מדינת ישראל. הצהרת איסטנבול נותנת לכך ביטוי ממשי. הזמנתם של נציגים בכירים מישראל לקחת חלק בדיונים מגוונים של מוסדות הברית, הזמנתה של ישראל להשתתף בתמרונים מולטילטרליים של הברית ואירועים אחרים מצביעים בעליל על מגמה זו. תהליך כזה מעניק לישראל יתרונות מדיניים, אסטרטגיים-צבאיים וכלכליים רבים וחשובים. בד בבד אין הוא כובל את ידיה של ישראל יתר על המידה. בכל מקרה, הוא מאפשר לכל אחד מן הצדדים לשתף פעולה עד לרמה הנוחה לו, אם יעריך שמהלך כזה תואם את האינטרסים שלו. אין תמה אפוא שחוגים שונים בישראל רואים ברכה וחשיבות מרובה בתהליך זה.⁹

עד כה לא הוצע לישראל להשתלב פורמלית בברית נאט"ו. נראה שהמעצור העיקרי לכך הוא העדר תהליך מדיני שיוביל להסדר בין ישראל לבין הפלסטינים. כאשר ייפתח תהליך כזה עשויה ישראל להידרש לשאלה האם השתלבות בברית משרתת את האינטרסים שלה? מדינת ישראל חייבת להתמודד עם דילמה זו כבר בשלב זה בבחינת "סוף מעשה במחשבה תחילה".

משקלם של המרכיבים המרתיעים מפני השתלבות פורמלית בברית נאט"ו – גדול. בשקלול כולל האינטרס של ישראל הינו להעצים את שיתוף הפעולה האסטרטגי עם מדינות נאט"ו מבלי לעבור את הסף של

המדינות תיחשב כהתקפה על כולן. לפיכך כל אחת מן המדינות מתחייבת שבמצב כזה היא תנקוט פעולות, בין ביחידות ובין בשיתוף פעולה עם מדינות אחרות, כדי לסייע למדינה המותקפת".⁷

לפיכך חייבת מדינת ישראל להביא בחשבון את האפשרות – גם אם זו אופציה רחוקה ממימוש – שהשתלבותה בברית עלולה להוביל ללחצים עליה לשגר כוחות לוחמים שלה למוקדי מתיחות מרוחקים במלחמה שאין לה בה שום עניין ואינטרס ישיר. זוהי תופעה שמדינת ישראל אינה מורגלת בה ואין ספק שתהיה לכך התנגדות רחבה בציבור הישראלי. צה"ל, כך יטענו קרוב לוודאי, הוקם כצבא הגנה לישראל. אין להעלות על הדעת סיכון חייהם של חיילים ישראלים במשימות שאינן נוגעות ישירות להגנה על מדינת ישראל. יכולתה של כל מדינה לממש אופציה זו של התחמקות מותנית, כמובן, בעוצמתה היחסית בארגון ובמידת תלותה בשאר מדינות הברית.

שיקול אחרון שחייבים לשקול נעוץ במישור המדיני ובשאלת אופי ההסדר שאליו הולכת מדינת ישראל. מנקודת ראותה, עמדת מדינות אירופה, ובכללן חברות ברית נאט"ו, בשאלת ההסדר מנוגדת באופן כללי לעמדותיה. למדינת ישראל חשוב אפוא להבטיח, שלמדינות אירופה יינתן משקל זעום ככל האפשר בהמשך התהליך המדיני. כמו כן יש לישראל אינטרס שארצות-הברית היא שתמשיך להוביל את התהליך המדיני במזרח התיכון. השתלבותה של ישראל בברית נאט"ו עשויה להעניק למדינות אירופה, המהוות 'רוב מוחץ' של מדינות הברית לגיטימציה גדולה יותר למעורבות בתהליך המדיני וגם מנופי לחץ מגוונים על ישראל "ללכת בתלם" שלהן.

של ישראל בברית נאט"ו תוביל להגברת הלחץ עליה להסתלק מן האופציה הגרעינית המצויה כיום ברשותה. כידוע, אחד הטיעונים המרכזיים של מדינת ישראל להצדקת פיתוחה של האופציה הגרעינית היה, שמעצמות המערב אינן מוכנות להעניק לה ביטחונות "מוחלטים" להגנתה במסגרת של ברית הגנה "קבועה" בדומה לברית נאט"ו. אשר על כן, לישראל – אם חפצה חיים היא – אין כל בָּרָה אלא לפתח אופציה גרעינית עצמאית. אם ישראל אכן תשתלב בברית הגנה בינלאומית חזקה ויציבה, ששותפה בה גם ארצות-הברית, לא תהיה לה עוד לכאורה סיבה להמשיך ולהחזיק באופציה הגרעינית.

מהלך כזה עלול להעמיד את מדינת ישראל בדילמות קשות בהקשר לאחד ממוקדי הכוח המרכזיים שברשותה. בשלב זה ובעתיד הנראה לעין ישראל לא תוכל לוותר על האופציה הגרעינית. ועם זאת, תביעתה לנטרול איומים גרעיניים של מדינות אחרות באזור תיתקל בתביעה של "נאה דורש, נאה מקיים". כלומר, ישראל תיתבע לנטרל או להעמיד תחת פיקוח את מתקניה הגרעיניים כדי להצדיק מהלכים דומים כלפי מדינות אחרות באזור. ספק רב אם יהיה בכוחה של הנהגה בישראל לעמוד מול הלחצים שיופעלו עליה בשעה שעל הפרק עומדת הצעה נדיבה לכאורה ומרחיקת לכת לביצור ביטחונה.

גורם אחר שצריך להביא בחשבון והחייב להתרע את ישראל מהשתלבות בנאט"ו הוא ההתחייבות שנוטלת על עצמה מדינה המבקשת להשתלב בברית להגיש עזרה צבאית כדי לסייע לחברת ברית המותקפת בידי מדינה אחרת. בסעיף 5 באמנת ברית נאט"ו נקבע במפורש ש"התקפה על אחת

Charter of the United Nations, will assist the Party or Parties so attacked by taking forthwith, individually and in concert with the other Parties, such action as it deems necessary, including the use of armed force, to restore and maintain the security of the North Atlantic area.

8. על עמדותיו הרשמיות של האיחוד האירופי בסוגיית הסכסוך הישראלי-פלסטיני ראו: The European Union and the Middle East Peace Process
בתוך אתר האינטרנט: http://europa.eu.int/comm/external_relations/mepp/index.htm

על המחלוקות בין ישראל לבין האיחוד האירופי ראו: עקיבא אלדר, "אירופה משקיעה, אירופה רוצה תמורה", **הארץ**, 22 באפריל 2004; וכן: שלמה שמיר ואלוף בן, "משבר בין ישראל לאירופה בעקבות גינוי הגדר באו"ם", **הארץ**, 22 ביולי 2004; וכן, נתן גוטמן, "האיחוד האירופי דורש מישראל לעצור את בניית הגדר ולפרקה. ארצות-הברית נגד העברת הדיון לאו"ם", **הארץ**, 11 ביולי 2004.

9. ראו: הודעתו של שגריר ישראל ליד מוסדות נאט"ו, עודד ערן, על שאיפתה של ישראל להרחיב את מערכת שיתוף הפעולה שלה עם מדינות ברית נאט"ו. מארק ג'ון, סוכנות רויטרס, 9 בפברואר 2005. ראו גם: אמנון אברמוביץ, "התקרבות ישראל לברית נאט"ו", אולפן שישי, ערוץ 2, 28 בינואר 2005. המקור: **יפעת, מידע תקשורתי**, תל-אביב.

בטרור העולמי נאט"ו מחזרת במרץ רב אחרי ישראל ומזמינה אותה לתרגילים רבים. על צירוף ישראל לארגון, אין עדיין מה לדבר", **הארץ**, 16 בדצמבר 2004.
4. ראו: Chuck Hagel, "NATO Expands Its Boundaries", **USA Today**, March 2004, pp. 54-57.

ראו גם: Thomas L. Friedman, "Expanding Club NATO", **New York Times**, October 26, 2004;
ראו גם: NATO, The Mediterranean And The Middle East, Deputy Secretary General's Keynote Address At The Royal United Services Institute Conference, November 29, 2004.

5. ראו: אמיר אורן, 'שלא תבינו אותנו לא נכון', ראיון עם מזכיר נאט"ו, **הארץ**, 24 בפברואר 2005, עמ' ב3.

6. על מאפייני המעמד של בעלת-ברית שאינה חברה בברית נאט"ו ראו: Dore Gold, *Israel as an American Non-NATO Ally: Parameters of Defense-Industrial Cooperation*, Jaffee Center for Strategic Studies, Tel-Aviv 1992.

7. להלן הנוסח המקורי המופיע בסעיף הא-מור:

The Parties agree that an armed attack against one or more of them in Europe or North America shall be considered an attack against them all and consequently they agree that, if such an armed attack occurs, each of them, in exercise of the right of individual or collective self-defense recognized by Article 51 of the

חברות פורמאלית. קרוב לוודאי שבעתיד הנראה לעין יהיה לברית נאט"ו אינטרס דומה. אם תעלה בכל זאת לדיון האופציה של מיסוד החברות תהיה מדינת ישראל חייבת לעמוד על השגת מערכת הבנות עם המדינות המובילות בברית בשני עניינים מרכזיים:

1. חברות הברית יקבלו על עצמן את מערכת ההבנות האסטרטגיות הקיימת בין ישראל לבין ארצות-הברית בשאלת האופציה הגרעינית;
2. חופש הפעולה הצבאי של ישראל לא יוגבל בידי מדינות הברית אם וכאשר תחוש מדינת ישראל שנוצר איום ממשי עליה או על אינטרסים חיוניים שלה

הערות

1. הצהרת איסטנבול באה בהמשך ליוזמת "הדיאלוג היס-תיכוני" (Mediterranean Dialogue) עליה הוכרז בכינוס שרי נאט"ו בדצמבר 1994. במסגרת זו דובר על שיתוף פעולה אסטרטגי בין מדינות הברית לבין שבע מדינות באגן הים התיכון: אלג'יריה, מצרים, ישראל, ירדן, מאוריטניה, מרוקו ותוניסיה. ראו: אתר אינטרנט: <http://www.nato.int/docu/update/2004/12-december/e1208c.htm>
2. אמיר אורן, "מוחמד, 30 שכיבות סמיכה", **הארץ**, 11 בפברואר 2005.
3. ראו: עמוס הראל, "מעוניינים ברומאן עם צה"ל, לא בנישואין: במסגרת המאבק